

Mät län. Buäi träa. Läu räi. Mä täi ngäi nhät cau trän säp gä.

Täi näm ngäa bän cänh bäa, hai tay cäm giä träc mät cuän truyän Đän Tuyät cäa Nhät Linh. Đäc đän đän cänh mä chäng äc nghiät väi con däu, täi nhäm đäy häi mä täi: “Mä näy, mä cä phäi chäu cänh mä chäng näng däu nhä cäu tä trong truyän khäng?”. Mä täi ngäng län nhän täi näi: “Đäy lä cäu väi täi u thuyät... Bäa näi con cä khä tänh thät nhäng đäu đän näi khä cäng nghiät thä...”. Räi mä täi täp täc nhät cau. Lät sau, khi täi đäng đäc täp cuän truyän thäi cä täi ngä bäa bän täi: “Khi bäa näi con cä chuyän gäi khäng bäng läng thäi bäa đäi cäch gäi. Thäng thäi bäa käu mä lä bäa Tam. Bäa Tam äi! Ra täi bäo cäi näy... Gäi thä lä äu yäm đäy. Nhäng khi bäa đäi giäng

Bà C m L i

Tác Giả: Nguy n T ng Thi t
Thứ Hai, 28 Tháng 5 Năm 2012 13:24

g i th này thì m bi t ngay là s p s a có gì to chuy n: Này! bà C m L i! Nghe tôi nói đây!”.

T i sao bà n i tôi l i yêu bà Tam và ghét bà C m L i nh ? B i vì v i tôi, không bao gi m tôi là bà Tam, không bao gi m tôi là bà Nh t Linh. V i tôi, m tôi luôn luôn là bà C m L i, t ngày tôi l t lòng m tôi cho đ n ngày m tôi qua đ i. Cu c đ i c a bà g n li n v i cái tên hi u C m L i và cái tên hi u này g n li n v i nh ng h t cau khô, m c dù đôi lúc C m L i còn bán c cá m m, cá khô, th m chí còn là tên c a m t ti m may y ph c ph n ...

T nh ng ngày r t xa x a à Hà N i à căn nhà s 9 Hàng Bè tr c khi t n c và s 15 Hàng Bè sau khi t n c v , tu i th i tôi l n lên bên nh ng b cau và mùi diêm sinh. Căn nhà r ng có nhi u phòng. Nguyên m t phòng gi a ch a đ y nh ng b cau, ch t ch ng lên nhau đ n sát tr n. Thu bé chúng tôi th ng ch i trò đi tr n và căn bu ng đó, t i tằm và nhi u ngõ ngách gi a nh ng b cau, là n i đi tr n lý t ng. Tôi th ng trèo lên nh ng b cau trên cao g n đ ng tr n, n m áp m t trên nh ng bao t i, c m th y cái v i b nháp in h n trên má và th cái mùi cau khô toát t nh ng bao b . M tôi kinh ho ng khi khám phá ra cái trò ch i nguy hi m này c a chúng tôi: “M y cái b cau nó mà đ xu ng thì chúng bay c mà ch t b p!”. M tôi khi m ng chúng tôi h n là bà nghĩ t i cái tai n n ch t đu i đã gi t ch Thanh tôi trong cái ao à tr i C m Giàng.

Thu y nh ng ng i đàn ông hình nh tr n tiêu đầu m t c . Tôi l n lên nh ng i không cha. Ch ai h i tôi ông Tam đâu hay ông Nh t Linh đâu? Luôn luôn ng i ta gõ c a r i thò cái đ u vào h i: “Có bà C m L i à nhà không?”. Ch bao gi tôi th y ông n i ông ngo i, b tôi ho c các bác các chú. Xúm l i quanh tôi toàn nh ng đàn bà: bà n i, bà ngo i, bà m , bà vú, và m t đ ng bà cô bà thím.... Không có ông Nh t Linh, ông Hoàng Đ o, ông Th ch Lam. Ch có bà C m L i, thím Long, thím Sáu... nh th m t bên là ti u thuy t, m t bên là đ i th ng.

Bà C m L i!

Bà Cơm Lì ngái nhát cau trên sáp gá. Đó là hình ánh quen thuác đã ăn sâu trong ký ác tôi từ ngày tám bé. Đáu ván khăn, chiác áo cánh tráng, chiác quần lĩnh đen, má tôi cúi xuáng chà chà cho sách nháng hát cau khô ám bá xanh mác. Trên chiác sáp gá giang sán riêng cáa bà, má tôi váa nhát cau, váa tiáp khách hàng, váa đôn đác đám ngá i làm, váa chái rán náng náu con cháu. Đêm đán khi căn nhà đã chìm vào yên váng bà trái trên sáp đáng giáy bác kiám đác trong ngày, đám táng tá và xáp buác thành bó đáy cám rái cát trong chiác két sát trác khi bà ngá trên sáp gáy. Trong túi áo cánh cáa bà lúc nào cũng xá xuáng mát chùm chìa khoá náng chách. Má tôi hay dùng chùm chìa khoá này làm đá chái cho trá con, bà ác ác chùm chìa khoá kêu rán rằng trác mát đáa bé cho đán khi nào nó ngoán miáng cái mái thôi.

Ngá i đàn bà già nhát sáng gán tôi thuá nhá là bà ngoái. Bà chát lúc tôi còn bé nên tôi chá nhá gì nhiáu vá bà. Hình nhá ngá i bà gáy đét. Ván khăn. Ráng đen. Mát bà già tráu đán hình. Ká niám cáa tôi thái thá u náu có cháa mát chá nhá cho bà thì ái là mát ká niám không máy gì đáp đá. Xáu há là đáng khác. Hái đó tôi ngá chung giáng vái bà ngoái. Trong mát căn buáng trên gác cáa căn nhà số 15 Hàng Bè. Trác buáng là mát hành lang háp trông ra phá. Có mát đám ăn phái cái gì mà tôi mát đi cáu quá. Nghĩ tái chuyán phái mò xuáng cái cáu tiêu hôi thái á mãi tít sau nhà đá i giáa đám tái ái phái án qua nháng bá cau mà tôi ánh cángá i. Bác ra ngoài hành lang ngá i đã bán rán. Tôi bán nghĩ ra mát cách giái quyát rát gán là ngá i phách xuáng á mát góc làm mát bãi táng. Sáng hôm sau ngá đáy tôi ra hành lang nhìn thì ô hay cái sàn sách bóng! Mình có ngá má không chá? Buái tráa ăn cám tôi nghe hai ngá i làm nói chuyán vái nhau: “Rá khá! Cá báy giá già án quá rái... Cá bá đâu là áa đó!”. Khám phá ra đáu u bí mát này, sau đó tôi còn làm thêm vài bãi náa và đáu bình an vô sá!

Bà nái tôi thì trái ái có táng vá, ngá i cao to. Đá i mát tôi hái nhá bà nái trông nhá đàn ông. Gáng mát bà có đáng nét không thá án vái ai. Đôi mày rám, mát sâu, sáng mũi cao. Cái táng đó mà chui vào chiác áo tu hành tôi tháy có vá ách ác. Tá mát thuá xa nhát, hái á Cám Giàng lúc tôi mái lên năm, hình ánh và tiáng táng kinh cáa bà đã thám sâu vào tuái thá tôi. Bà ngá i trên sáp, khoác áo nâu sáng, mát tay cháp trác ngá c, mát tay gõ mõ. Nam mô a di đà Phát... Nam mô á di đà Phát... Nam mô á di đà Phát... Tiáng táng kinh đáu đáu tôi nghe cánh đán đi nhá tiáng kêu rá rá cáa nháng con ve sáu. Tôi ái có cám táng nhá bà váa ngá váa táng, lâu lâu chát thác, tiáng táng báng to lên nhá tiáng ve ran. Và nhá mát giáng ru buán nán Nam mô a di đà Phát đã trôi vào giác ngá áu thá cáa tôi.

Sau này biát rõ hán vá bà nái tôi tháy bà là ngá i phi tháng. Cháng chát khi bà mái 37 tuái, mát mình xây đáng và cai quán cá mát dinh cá Cám Giàng, ái nuôi báy con trá thành nháng ngá i ái ác. Mát ngá i đàn bà nhá thá “đá có máy tay” phái là ngá i cáng rán và đác đoán. Má tôi vào làm dâu nhà bà, ái không phái đán tá mát gia đánh giáu có và danh váng, chác chán phái cháu cánh “má cháng nàng dâu” náu không quá quát nhá bà phán Lái trong Đán Tuyát thì

cũng khó sống cho yên.

Thế mà mẹ tôi lại có gì không vậy bà nội Lê thì Sâm chôn tên bà Cơm Lạ ra ngoài. Mẹ tôi quạ là người may mắn! Gần đây được cuốn hồi ký của cô Năm tôi (Hồi ký về gia đình Nguyễn Tấn Ng - Nguyễn Thị Thọ) đoán về bà nội tôi xôn xao nghiêm túc và được đoán về người con gái duy nhất của bà, tôi hiểu là vì sao mẹ tôi may mắn hơn cô Năm. Bà nội tôi và mẹ tôi (và có lẽ phần lớn những bà mẹ của thế hệ này) có một đời sống riêng nhau. Đó là đời sống thiên lệch về con cái: con trai bao giờ cũng được cưng chiều và nương nể hơn. Họ sống trong sáu người con trai, bà nội tôi hình như yêu và nương nể tôi nhất. Tôi nghĩ rằng khi bà nội gọi mẹ tôi bằng cái tên thân thương "bà Tam", bà đã gọi cái trừu tượng về người con trai thế của bà. Cũng thêm vào đó mẹ tôi lại là một người hết sức khéo léo trong cách ăn uống. Chẳng thế mà trong gia đình nội ngoại chúng tôi nói đùa là mẹ tôi đã tống cái chết về tay người giao của bà tôi.

Đôi khi mẹ tôi không bao giờ là người đàn bà đẹp. Đôi lúc tôi còn thấy xấu là đáng khác. Có thể là vì khi tôi được sinh ra đời mẹ tôi đã đứng trên người người con. "Đẹp như thế thì còn gì là người". Tôi nghĩ. Hơn thế nữa qua hình ảnh bà Cơm Lạ mẹ tôi lúc nào trông cũng lam lũ và luộm thuộm. Một hình ảnh và một nhan sắc như thế làm sao mê hoặc được bà tôi như? Cho đến mãi gần đây chị Thoa tôi ở bên Pháp gọi tôi một từ mới như rất cũ, chấp tám năm trước khi tôi lọt lòng mẹ, là nết xấu tiên tôi mẹ tôi thấy dung nhan của bà tôi trẻ. Một người đàn bà đẹp. Bắt đầu năm 1932, mẹ tôi 25 tuổi. Năm nay mẹ tôi đến chôn Thọ tôi, lúc 5 tuổi, đi thi trường em đẹp và chị tôi được chọn làm người nhất. Tôi nhìn đôi mắt của bà trong ảnh và chợt nhận ra đó là một người con của anh Thọ. Đôi mắt bà đẹp đẹp. Tôi chợt thấy đôi mắt bà đẹp quá! Một đôi mắt to mênh mênh, có hàng mi dài óng ả. Rồi tôi chợt thấy thế người mẹ tôi quá! Một lòng thế người cũng mênh mênh như đôi mắt to của bà. Ông nội nào mà người đàn bà trong ảnh bằng trở thành bà Cơm Lạ tôi thấy như thế trong tâm trí tôi?

Những năm tháng tôi sống ở Hà Nội phố Hàng Bè là thời gian tôi sống lâu nhất và làm buồn lòng mẹ tôi không ít. Bà tôi bị ốm đau một phần bên Tàu, mẹ tôi suốt ngày đánh vật với các bệnh đau, lũ chúng tôi lại lên hoang như cây cỏ. Một bữa tôi thấy trên kệ chèn có một chai nước màu đỏ đỏ, dán nhãn hình người tây, lại có vẽ hình con mèo, tôi nhấp thử thấy nó ngọt ngọt ngon ngon, bèn rủ thằng Thái em tôi đi mua nước máy uống. Mẹ tôi đi chợ về trông thấy hai đứa con của bà nằm lăn lóc, mắt đỏ tía, nói không nên lời thì biết ngay. Bà quát người làm lấy nước chanh cho chúng tôi uống và mẹ tôi là người rửa rửa uống phần của tôi trong kệ khóa trái lại.

Thuở mẹ tôi ở nhà tôi trú cùng với chị Thoa tôi trong trường bà sống phố nhà Chung gần nhà thờ ở Hà Nội. Trường có trường cao quét vôi vàng bao quanh nom như một nhà tù. Tôi sống như là nhìn các bà sống mặc áo đen cúi mắt đi lại trên hành lang. Họ sống yên lặng như những bóng ma. Giọng ăn cũng không được nói chuyện. Tôi phải được nghiêm túc với đám học trò mặc đồng phục

ph&c đ&c kinh. L&y cha chúng tôi & trên l&i... Chúng tôi nguy&n danh cha c& sáng... Tu&i th& c&a
tôi h&t nghe ti&ng ni&m Ph&t l&i nghe ti&ng c&u kinh. L&n lên tôi ch& bi&t tôn giáo nào đ& theo.

Lên ti&u h&c ch& Thoa sang h&c tr&ng Thanh Quan còn tôi h&c tr&ng Hàng Vôi. Nh&ng tôi
th&ng tr&n h&c đ& xem xi nê t&c-dz&ng & r&p L&a H&ng ho&c giao du v&i đ&am tr& m&t đ&y & ng&
Phát L&c. Cẩm đ&u b&n qu& s& th&i &y là tay Đ& Bá Vi&n. H&n h&n tôi m&y tu&i, lỗi đ&i. H&n b&y
cách cho tôi l&y c&p ti&n c&a m& tôi. Cách &y th&t là th&n s&u. Ch& là tôi c& b& ám&nh b&i cái túi
áo cánh lúc nào cũng x& xu&ng c&a m& tôi, trong đó là chùm chìa khóa. Trong chùm &y cái chìa
to nh&t, không ph&i là chìa b&t mà là chìa &ng có khóa & đ&u, dùng đ& m& cái kết to t&ng và
n&ng n&. Th&ng Vi&n b&o tôi ph&i đ&nh c&p cái chìa khoá &y. Nh&ng m& tôi lúc nào cũng ôm
chìa khoá trong ng&ng i ngay c& lúc bà ng&. Th&ng Vi&n ch& mãi th&y tôi không l&y đ& c chìa
khóa nó bèn nghĩ cách khác. Nó c&u c&u th&ng Đ&ng con ông th& khóa & ph& Hàng M&m.
Th&ng Đ&ng đ&a tôi m&t mi&ng gì đ&o đ&o trông nh& ru&t bánh mì, b&o tôi đút vào l& khoá, ch&
cho khô thì rút ra. R&i nó đem cái khuôn bánh mì &y v& cho b& nó đúc thành chìa. M& đ& c kết
tôi hoa c& m&t lên vì trong kết nhi&u ti&n quá. Tôi v& đ&i m&t bó. M&y hôm sau tôi kinh ho&ng
th&y m& tôi la l&i tra kh&o ng&ng i làmđ& l&y c&p ti&n c&a bà. M& tôi cho là mình m&t ti&n trong lúc
đ&m b&c ch& không nghĩ là ai có th& m& đ& c cái kết ch&c ch&n kia. Tôi ti&t l& v&i Vi&n. Nó b&y
m&u khi&n m& tôi không bao gi& bi&t là mình b& m&t ti&n. M&i l&n m& kết, thay vì l&y nguyên bó,
tôi ch&nhón m&i bó m&t hai t&. Nh&ng bó b&c này m& tôi giao cho khách hàng, th&ng thì h&
không bao gi& đ&m l&i tr&ng c& m&t m& tôi, và sau này n&u có đ&m th&y h&t cũng không sao,
ch&ng ki&n cáo gì. M& tôi bán buôn, làm ăn l&n, khách có bi&t cũng b& qua, xá gì m&y t& b&c
m&t l& t&.

Có ti&n tôi ăn tiêu vung vít. Ng&ng i bán hàng th&y tôi tr& ti&n b&ng t& gi&y đ&nh thì tr& m&t nhìn
tôi kinh ng&c. Tiêu cho mình thì ít nh&ng bao m&y th&ng du côn thì nhi&u. Tôi khoá nh&t là b&
ti&n thuê bao xích lô nguyên ngày ch& tôi và Vi&n đi ch&i cùng kh&p Hà N&i trên nh&ng con
đ&ng r&p mát bóng cây trong ti&ng ru râm ran c&a nh&ng con ve s&u. Hai đ&a th& hai kh&u
súng cao su, b&c nh&n ăn th& dần r&i dùng h&t nh&n làm đ&n b&n lung tung lên ng&n cây.
Nh&ng cái th&i “huy hoàng”c&a tôi không kéo đ& c lâu. M&t b&a m& tôi b&t g&p t&i tr&n tôi đ&ng
tr&ng c& t& kết m& và t& c cái chìa khoá c&a tôi. Bà sai anh tôi (hình nh& là anh Tri&u) đ& s&p tôi ra
trên chi&c s&p g& c&a bà dùng đuôi ch&i ph&t tr&n đét m&y cái vào mông. Tôi gi& v& khóc r&ng
lên ch& tôi th&y anh tôi đ&nh cũng nh& tay l&m (ch&c h&n anh nghĩ trong b&ng mình cũng ch&
g&ng m&u gì h&n th&ng em).

Đ&p may đ&n v&i m& tôi. Năm 1951, lúc &y b& tôi & bên Tàu v& Hà N&i đã đ& c m&y tháng, ông
quy&t đ&nh vào Sài Gòn l&p nghi&p. Đ&u tiên b& tôi ch& cho ch &c& tôi là ch& Th& đi cùng.
Nh&ng m& tôi c& b&t b& tôi ph&i mang theo tôi. Đ&n t&n bây gi&, khi tôi vi&t nh&ng dòng này,
trong gia đình không m&t ai bi&t là m& tôi đã c& ý “đu&i” tôi vào Nam. Tôi r&t cảm &n m& tôi v&
quy&t đ&nh r&t sáng su&t này c&a bà. B&i vì vào Nam tôi tr& thành m&t con ng&ng i hoàn toàn
khác.

Năm đó tôi m i m t tu i. L n đ u tiên trong đ i tôi đi phi c . L i là phi c c a hãng Air France. Sang tr ng quá! Máy bay đ n phi tr ng Tân S n Nh t, tôi l l m đ c cái ch “Nh t” và h i ch tôi h vi t nh v y có ph i là sai không. Tôi tr m t nhìn nh ng căn nhà nhi u t ng, nh ng tên ph tây Pellerin, Charner, Catinat, Pasteur, Richaud... và c nghĩ là mình đi Tây ch không ph i vào Nam. Cái gì tôi cũng th y nó vẫn minh và l m t. Sau này tôi nghe k nhi u l n v nh ng ông cán ng ngoài B c sau năm 1975 vào Nam l n đ u nhìn th y thành ph Sài Gòn, tôi nghĩ là h ch c cũng ch ng nh tôi là cùng. Ba b con tôi ch chung v i gia đình bác Th y trong m t căn nhà l n do chính ph c p cho nhân viên s B u Đ i n (mà bác tôi là t ng giám đ c) s 12P đ ng Chasseloup Laubat (sau đ i là H ng Th p T và bây gi là Nguy n Th Minh Khai). Đ i đi n nhà bác Th y là hai cái cao c 5 t ng. Tôi thích tr n sang đó ch đ chui vào cái l ng thang máy b m nút cho nó th ng thiên lên l u th ng r i l i b m nút cho nó t xu ng... c th ... cho đ n khi nh ng ông tây bà đ m trú ng trong cao c bi t đ c la l i om sòm đ u i tôi đi. Nhà bác Th y ngăn n p và s ch s quá, các anh ch h tôi nói năng l ch s , c x quý phái không ch i t c om xòm nh đám “b n” tôi ng Phát L c, h h c tr ng Tây, khoe tôi nh ng cu n sách màu đ p đ Tin Tin, Spiroux, Quatre Frères Dalton... Xa r i nh ng b cau khô, mùi cá m m, h i diêm sinh và căn nhà, con ph b n th u nghèo nàn c a thành ph Hà N i. Xa r i m tôi, bà C m L i. Xa r i các anh tôi v n còn l i s ng “l c h u” m i n đ t B c xa v i kia...

L n đ u tiên trong đ i tôi th c s s ng g n b . Tôi luôn luôn nhìn ông nh ng m m t ng i l . B i vì cho đ u tôi có s sát bên ông, s ng c nh ông nhi u năm sau này trong đ i thì gi a ông và tôi, và gi a ông v i gia đình, hình nh luôn luôn có m t kho ng cách. Tôi t h i vì sao không bao gi tôi có đ c cái c m giác th t g n g i v i b nh tôi đã luôn luôn có v i m . N u có th y chút nào g n ông thì cái g n y ch trên ph ng đi n tâm h n. B tôi có g ng m t tây ph ng, mang nhi u nét đ c thù di truy n t bà n i tôi. Ông có m t phong thái hài hoà r t thanh nhã trong cách c x nó cho ng i ta bi t, ch qua dáng ngoài, cái chi u sâu c a con ng i ông. B tôi r t ít nói. Lúc nào cũng th y ông l ng nghe v i m t cái nhìn sâu và đ m th m. Ông l i r t chu ng s yên t n, ngăn n p và s ch s . Nh ng gì tôi bi t v ông khi n tôi hi u vì sao ông s ng đ c và thích h p trong m t gia đình nh bác Th y và không th nào s ng bên nh ng b cau v i m tôi đ c.

Năm 1954, đ t n c chia đôi, m và các anh tôi l c t c vào Nam. M tôi mua căn nhà s 39 ch An Đông đ và l y ch buôn bán. Vào Nam m tôi chuyên bán s cau khô ch không bán cau khô l n cau t i nh ngoài B c. Ng u n cung c p cau chính c a hi u C m L i là t nh Qu ng Nam vì cau là th s n c a t nh này. M tôi ti p t c giao đ ch v i các hi u Ph c Xuân, Ph c Hiên H i An, n i mà bà đã mua bán t nh ng năm đ u c a th p niên 1940. Vào Nam m tôi l i thêm m t tr ng cung c p m i là t nh B n Tre. Bà ít có đ p ra Trung nh đ o còn H Hà N i tr c khi di c , nh ng bà l i th ng xuyên liên l c v i các b n hàng B n Tre, đ c bi t là bà Thái Nguyên, có khi m tôi xu ng l i đó nhi u ngày. Nhà c a các b n hàng th ng m i t v n, cách xa thành ph , ph i đi ghe xu ng m i t i. Sau này tình hình t nh B n Tre m t an ninh, chúng tôi c nh giác m tôi là các b n hàng cau t nh đó n m sâu trong m t khu

cáa Viät Cäng nhäng mä tôi không bao giờ tä vä sä häi. Mä tôi không bán cau lä. Mua cau khô vä, mä tôi xäy khô, đóng bao, và bán läi cho các đäi lý, thäng là nhäng ngäi Hoa ä trong Chä Län. Mät trong nhäng đäi lý mà mä tôi đã giao häo tät đäp là ông Cä Tän. Chúng tôi xem ông Cä Tän nhängäi nhà. Sä giao đäch väi ông Cä Tän gän liän väi đäi buôn cau cáa mä tôi, kéo dài tä thäp niên 40 cho đän có lä sau cä biän cä thäng Tä năm 75.

Cái säp gä, tä chè, két bäc và cái cân đäc cä tä ngoài Bäc vào. Tôi trä vä väi nhäng bä cau và làm quen läi väi mùi diêm sinh đã làm tôi ho säc säa trong nhäng năm thäng cũ ä Hà Näi. Cau mäc đäc cä täy träng bäng khói diêm sinh. Trong mät vòng nan cuän tròn, nhäng cái sàng cau län xäp chäng nhau ä trong väi bä, đäi là cái lò nhä đät diêm sinh, khói xanh tä nhäng kä väi bäc ra täa khí đäc khäp nhà. Tôi thoát đäc mäy năm xa lánh cái không khí bäi bäm ä ào cáa chä An Đông khi tôi theo chân bä tôi län thä hai lên säng trên Đà Lät. Mäy năm säng trên cao nguyên väi bä tôi là thäi gian thän tiên nhät trong đäi tôi. Năm 1958 khi bä tôi quyät đänh “xuäng núi” vä Sài Gòn làm báo, tôi cũng theo chân ông vä säng väi mä tôi ä chä An Đông cho đän thäng tä năm 1975.

Nghĩ läi tôi thäy täi nghiäp mä tôi vô cùng. Nhäng ngäi con cáa bà, trä anh cä tôi đã sang du häc bên Pháp tä häi còn ä Hà Näi, tuy ä gän bà nhäng không ai giúp bà đúng mäc trong viäc buôn bán. Nhà có thuê ngäi làm cau nhäng hä chä cáng đáng nhäng viäc näng nhä khuôn väc, xäy cau, còn viäc giäy tä, sä sách, thä tä, mä tôi rät cän ngäi giúp. Mä tôi läi chiäu con trai nên ngäi nhä con. Mà đôi lúc có nhä thì chúng tôi läi làm väi sä miän cäng, thäm chí còn gät gäng. Đäi väi con gái, nhät là bà chä cä tôi, thì mä con không häp tính. Cä nói chuyän đäc däm ba câu thì hai ngäi läi cãi vã. Chä kä tôi häp väi mä tôi hän thì sau này đi Pháp và ä luôn bên đó. May män cho mä tôi là trong nhäng năm cáa thäp niên 70 bà có hai ngäi con dâu ä gän là chä Triäu và nhà tôi. Mä tôi tín nhiäm và cäng chiäu hai nguäi con dâu có lä còn hän con đä. Chä Triäu và nhà tôi, ngoài viäc giúp mä tôi trông coi sä sách và các công viäc buôn bán khác, läi thäng ngäi rä tâm tình väi bà. Đây là đäi u hät säc quý đäi väi mä tôi vì bà rät ít có đäc nhäng phút tâm tình thân mät nhä thä đäi väi nhäng ngäi con. Tháng sáu năm 2005 väa qua vä chäng tôi qua bên Montreal đä đäm cäi đäa con cáa anh Triäu tôi, mät đêm thäc giäc näa khuya tôi nghe hai ngäi con dâu cáa mä tôi ngäi trong bóng täi rä rä nói chuyän, hai ngäi nhäc đän nhäng kä niäm xa xäa väi mä tôi häi cònä chä An Đông trên ba mäi năm vä träc. Tôi nghe đäc câu nói: “Mä đäi väi con dâu thät không có mät đäi mä gì đä chä trách”.

Trong nhäng län giúp mä tôi tính toán sä sách tôi ngäc nhiên vä trí thông minh cáa bà. Mä tôi thuäc thä hä xäa không đäc đä đi häc nhiäu, trình đä có lä chä ngang mäc tiäu häc. Bà viät nhäng câu văn không thành cú, chä viät läi nghäch ngoäc nhä gà bäi. Đä tính tiän cau - nhäng con sä thành thäng län đän mäy trăm ngàn - chúng tôi phäi läy giäy bút cäm cäi làm nhäng con tính nhân chia. Thä mà chä liäc qua giá thành là bà đã gät gù đäng ý hoäc bà nói: “Con tính sai räi, tính läi đi!” Trăm län nhä mät mä tôi nói đúng! Tôi tä häi väi cái trí thông minh ä y cäng väi sä lanh lä cáa bà näu mä tôi ra sinh ra trong mät hoàn cänh khác hoäc mät thä hä khác đäc cä ăn

hác thì tôi không biết là bà sống thì xa đâu.

Mátôi viết thư cho những bạn hàng cau gạo cũng như để bày tỏ câu: “Tôi có lỗi gì thăm bà để các anh chị em tôi mừng...”. Biết như thế mà tôi lại viết thư cho bà chúng tôi viết sẵn trước, khi bà về để xong câu đó thì chúng tôi nói ngay: “Con viết xong rồi, mẹ đừng tiếp đi!”. Nghe vậy mà tôi viết thư giao dịch như một người bạn. Hai An là bà Phác Xuân mà chúng tôi còn gọi là cô Năm Dung. Trong ba mẹ tôi năm giao dịch buôn cau với chị họ Phác Xuân chúng tôi đã viết đơn công khai trăm lần câu Kính gửi bà Phác Xuân... Tôi có lỗi gì thăm bà để các anh chị em tôi mừng... Chính tôi đã dám không biết bao nhiêu con tem để gọi về để chị họ Phác Xuân số 37 đường Nguyễn Thái Học ở Hai An. Những lá thư để tôi về mà tôi thành phố mà tôi hỏi tôi bé tôi đã nghe nói tôi như là Hai An. Làng Cẩm Phô. Hai Nguyễn Tấn. Chị họ mẹ tôi trong tâm trí tôi như một miền quê hương háo.

Năm 1964, một năm sau khi bà tôi qua đời, lần đầu tiên tôi có dịp đến thăm quê hương Nam thăm thành phố Hai An. Cẩm Túng đầu tiên của tôi ra sao như? Khi đến một nơi đã được nhắc nhở hoài trong quá khứ? Thay vì biết gặp một quê hương trong tâm trí, tôi bàng hoàng nhìn thấy một Hà Nội xa xưa cũ của tôi. Một Hà Nội lồng vào Hai An trong từng căn nhà, từng con phố. Từng căn nhà từng đường của dòng họ tôi gọi là chùa Cầu tôi rõ ràng trên đường Nguyễn Thái Học để tìm chị họ Phác Xuân bày tỏ lòng mình vào phố Mã Mây vào ngõ Phát Lộc vào những con phố cũ mà tôi đã lìa xa mẹ tôi ba năm trước. Trên đường tôi đi qua chùa Cầu thì gặp bà cũ Đá Bá Viên vốn như bé như ngày nào gọi tay chào tôi, tôi nhìn lỗi căn nhà xa của mình ở phố Hàng Bè và tôi thấy Hà Nội tôi thấy hiện ra. Ráng ráng. Bé như. Thân thương. Tôi ra đi khi tôi còn là công nhân trò đùa của tôi, tôi trở về “Hà Nội” đã là một giáo sư. Mẹ tôi ba năm đi xa để Hà Nội trở thành kỷ niệm. Để tôi chia đôi càng khi nào ngày về trở thành vùng quê, khi nào đường về trở thành thiát tha.

Máy ngày ở Hai An tôi ở nhà cô Năm Dung. Nghe vậy con trai của cô tên là Tinh đến tôi đi chơi thành phố. Chúng tôi đi xe đến cửa Đá và ăn đồ ăn trong những quán lá dưới bóng râm của những hàng cây thùy dương. Chị họ đến chúng tôi ngồi trên sân thượng sau nhà nhìn con đường Bạch Đằng và dòng sông Thu Bồn lấp lánh ánh nắng. Bên kia sông nhìn mà sự thật tôi chỉ thấy một chân trời có làng Cẩm Phô. Nơi đó mới là chính quê của hai Nguyễn Tấn. Nơi đó mới thực sự là miền quê hương háo của tôi.

*

Bán mẹ tôi năm đã qua kỷ niệm tôi đến chân lần đầu tiên của quê hương Nam. Bán mẹ tôi năm sau tôi trở về Hai An với một tâm hồn khác. Đã bao nhiêu năm qua cửa. Tôi đi đó. Tôi trở về

